

38. ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԻԾԻ ՀԵՔԻԱԹԸ

Կար ու չկար իրեք ախպեր կար, իրեքն էլ կնկա տեր: Մեկ էլ մի ջաղացական կար: Էտ ջաղացականին ունեւր մի իմաստուն էծ, էտ իրեք ախպորն էլ ունեին մի իմաստուն ձի: Էտ իրեք ախպերը ջաղացականի իծիցը խաբար չէին, ջաղացականն էլ էտ իրեք ախպոր ձիուցը խաբար չէր:

Օրերի մի օրը էտ իրեք ախպոր հացը հատել էր, մենձ ախպերը ցորենը բարցեց ձիուն, տարավ ջաղաց:

Ջաղացականը էս ձիուն տեհավ թե չէ, հիմացավ էս ձիու իմաստութունը. ձիու տիրոնչը ասեց.— Մարթ, ինձ մի էծ ունեմ քու ձիուդ դայար, հարի մարջ գանք, դու քու ձիուդ վրա, ես իմ իծի վրա, տափ կենանք, իրեք հետ ես, իրեք հետ դու, դու քթար՝ իմ էծը քեզ, ես քթա՝ քու ձին ինձ:

Ասեց.— Ջաղացական, դե որ ըտենց ա՝ հարի ես իմ ձիու հունարն ասեմ, դու քու իծի հունարն ասա՛:

Ասեց.— Լա՛վ:

Ասեց.— Իմ ձին ընենց մի հունար ունի որ՝ հարամու մեջ ընկնի, հիրա տիրոնչը ընենց կպահի, որ մարթ չի տենա: Դե,— ասեց,— դու էլ քու իծի հունարն ասա՛:

Ջաղացականն ասեց.— Իմ իծին ընենց հունար ունի, որ տասը մարթ կամ տասը հինգ մարթ բերես ղոնաղ, ասես. «Ա՛յ էծ, մորթվի, քերթվի, փրթվի, էփվի, հիրեք տեսակ կիրակուր ի՛լ, հարի էս

մարթկերանց հաղաքը փութի, ուտեն, խմեն, քեֆ անեն», էն հրուպ-
պեհին կկատարի:

Նոր էտ մարթիկը մարջ էկան, նա ձին դրուց օրալըղ, նա էլ
էծը դրուց օրալըղ: Համա ջաղացպանի էծը կշտին շէր, նորաթշու
հետն էր:

— Դե,— ասեց,— հըմի ե՞ս տափ կենամ, թե դու:

Ձիատերն ասեց.— Դու տափ կաց:

Ջաղացպանն ասեց.— Գնա հաշկերդ խփա:

Ձիատերը գնաց, հաշկերը խփեց, ջաղացպանը տափ կացավ:

Ձիատերը ետ բաց արեց հաշկերը՝ ման գալու: Շատ ման
էկավ դեռ-դեն, չկարաց քթնի: Ձին ասեց.— Այ տղա, ըտենց ման
գալով չես կարալ քթնիլ, գնա նի մի՛տ ցրտոնը՝ ձեն տուր, ասա՛.
«Տափանի տակին ես, դուս հարի տափանի տակից, մեղք ես,
կմրսես»:

Տափանի տակիցը դուս էկավ,— Տղա՛,— ասեց,— խփի, տա-
րար իմ էծը:

Տղեն խփեց հաշկը, ջաղացպանը գնաց ալիւրը ետ տվուց,
մտավ ալրատունը. ալիւրը քաշեց վրին: Էս տղեն հաշկերը բաց
արուց ման գալու, շատ ման էկավ՝ քիչ, չգտավ:

Ձին խոսաց տղի հետ, ասեց.— Ա՛յ տղա, ըտենց ման գալով
կարալ չես քթնես, գնա՛,— ասեց,— ալիւրը ետ տու, ալրատանն ա.
ասա. «Վե կաց, ջաղացպան, քանի՞ ալրի թողին մնաս, մեղք ես»:

Տղեն գնաց ալիւրը ետ տվուց, ասեց.— Վե կա՛ց, ջաղացպան,
քա՞նի ալրի թողին մնաս, մեղք ես:

Ջաղացպանը վե կացավ ասեց.— Խփի՛, իմ էծը տարար:

Տղեն խփեց հաշկերը, ջաղացպանը գնաց նի մտավ նավի տակը:

Էս տղեն հաշկերը բաց արուց ման գալու, շատ ման էկավ, քիչ՝
չքթավ:

Ձին ասեց տղին, թե.— Հրեն նավի տակին ա, գնա՛ ձեն տու,
ասա. «Քանի տանջվես, մեղք ես, դուս հարի»:

Տղեն գնաց նավի կուշտը, ձեն տվուց.— Ջաղացպան, մեղք
ես, դուս հարի:

Ջաղացպանը դուս էկավ.— Տղա՛,— ասեց,— տարար իմ էծը:

¹ Զրաղացի անիվի տակը, (ծանոթ. րանաճավաֆի):

— Հըմի,— ասեց,— ջաղացպան, նորաթը իմն ա, գնա խփի, տափ կենամ:

էտ ջաղացպանը հ'աշկերը խփեց, էս տղեն դես ընկավ, դեն ընկավ, որ տափ կենա, տեղը քթավ ոչ: Զին ասեց.— Ա՛յ տղա, ըտենցով կարալ չես, հ'արի նի մտի յալիս տակը:

Գնաց տղեն նի մտավ յալի տակը:

Ջաղացպանը հ'աշկերը բաց արուց ման գալու, ման էկավ քթավ ոչ, ձիուն դես քշեց, դեն քշեց՝ չէլավ, իլլաճը կտրվեց, ասեց.— Տղա՛, դու արի:

Տղեն դու էկավ:

— Հը՛,— ասեց,— տղա, տարար իմ էծը:

— Դե՛,— ասեց,— խփի՛, ջաղացպան, հ'աշկերդ:

Ջաղացպանն հ'աշկերը խփեց, տղեն ընկավ դես-դեն, որ տափ կենա. տեղ քթավ ոչ:

Զին ասեց.— Ա՛յ տղա, հ'արի՛, հ'արի՛ նի միտ,— ասեց,— պոչիս տակը:

Նի մտավ պոչի տակը: Ջաղացպանը հ'աշկերը բաց արուց ման գալու: Ման էկավ դես-դեն՝ քթավ ոչ: էկավ ձիուն առավ ձեռ. պընչին տվուց, գլխին տվուց, յալը բանցրացրուց, քթավ ոչ. իլլաճը կտրվեց, կաննեց ղրաղին, ձեն տվուց.— Տղա, դու հ'արի, կարըմ չեմ քթնիլ:

Տղեն ձիու պոչի տակիցը դու էկավ:

— Հը՛,— ասեց,— ջաղացպան, ո՞նց ա:

— Տղա,— ասեց,— տարար իմ էծը:

— Դե, ջաղացպան, խփի՛ էս մի հետն էլ:

Ջաղացպանը հ'աշկերը խփեց, էս տղեն դես ընկավ, դեն ընկավ, տափ կենալու, տեղը քթավ ոչ:

Զին կանչեց տղին, ասեց.— Ա՛յ տղա, հ'արի նի մտի ճռներիս արանքը:

Տղեն էկավ նի մտավ ձիու ճռների արանքը: Ջաղացպանը հ'աշկերը բաց արուց ման գալու, դես ման էկավ, դեն ման էկավ, քթավ ոչ, էկավ ձիուն առավ ձեռ, նի՛լավ, քշեց, վե էկավ, պոչը բանցրացրուց, յալի տակը ման էկավ, պնչերը ման էկավ, իլլաճ չէլավ, կաննեց ղրաղին՝ ձեն տվուց.— Տղա՛, դու հ'արի:

Տղեն դու էկավ կաննեց ղրաղին.— Դե՛,— ասեց,— ջաղացպան, գնա էծը բե՛:

Ջաղացականը վե կացավ, գնաց իբրին, էծը բերուց, տվուց ձիա-տիրունը: Ձիատերը առավ էծը, իրա դանը բարցեց ձիուն, գնաց տուն:

էծը տարավ տուն, ախպրտանքը հարցրին.— էս ի՞նչ էծ ա:

— Ախպիր,— ասեց,— էս ջաղացականի էծն ա, մի մարիֆաթով էծ ա, մարջ ենք էկել, տարել եմ:

— Ի՞նչ մարիֆաթ ունի,— ասեցին:

— Դե որ ըտենց ա,— ասեց,— գնացեք կանչեցեք տերտերին, իրիցփոխին, տանուտերին, օքնականին, կանչեցեք՝ գան ղոնաղ, իծի մարիֆաթը կտենաք:

Գնացին, կանչեցին տերտերին, իրիցփոխին, տանուտերին, օքնականին, էկան նստեցին էտ մարթի տանը:

Ասեց.— Ա՛յ էծ, մորթվի, քերթվի, փրթվի, էփվի, ի՛լ իրեք տեսակ կիրակուր, արի քաշվի էս մարթկերանց հ՛առաչը:

էծը էն սհաթը մորթվեց, քերթվեց, էփվեց, էլավ իրեք տեսակ կիրակուր, էկավ քաշվեց էս մարթկերանց հ՛առաչը: Կերան, խմեցին, լիացան: Շնորակալութուն արին, որ էթան, տեհան էծը մկըկալով դենը գնաց:

Ախպրը վե կալավ ախպրտանցը ասեց.— էս իծի մարիֆաթը էս ա:

Օրերի մի օր, դրանց մենձ ախպր կնիկը սիրեկան ունեք, ասեց.— էս լավ ա, հազիր բան ա, բերեմ իմ սիրեկաններին պատիվ տամ:

Գնաց կանչեց իրա սիրեկան տերտերին ու տանուտերին բերուց տուն, նստացրուց ու ասեց իծին.— Ա՛յ էծ, մորթվի, քերթվի, փրթվի, էփվի, ի՛լ իրեք տեսակ կիրակուր, հ՛արի փուլի էս մարթկերանց հ՛աղաթը:

էծը ետ դառավ տնազ տվուց. թ՛ա, յա, յա» արուց:

Կնիկը իծի վրին բարկացավ, ասեց.— Բու տվողիդ հերն անիծած, ասըմ եմ՝ ի՛լ կիրակուր, արի էս մարթկերանց հ՛աղաթը:

էլեդ ետ դառավ էծը տնազ տվուց. թ՛ա, յա, յա» արուց:

էտ կնիկը փետը վե կալավ, դրա պողբրի մեշտեղումը տվուց. փետը կպավ իծի պողբրից, էտ կնիկն էլ կպավ փետից:

Տերտերը ասեց.— Օրհնած, դու մեզ պըտի խայտառակե՞ս, էտ ի՞նչ արիր:

Ասեց տերտերը, վե կացաւ, որ էթա փետիցը էտ օղլուշաղը՝
պոկեր, տերտերն էլ կպավ էտ օղլուշաղից:

Տանուտերն ասեց.— Տերտեր, ի՞նչ արիւր:

— Դե՛ օրհնած, ի՞նչ անեմ, արի ինձ պոկի, ազատվենք ըս-
տեղից, էթանք:

Տանուտերը վե կացաւ, որ տերտերին պոկի, տանուտերն էլ
կպավ տերտերից:

էկավ գեղի մեջը մահենիք¹ պատահեց, տերտերին ման էկան,
քթան ոչ, իրիցփոխը սալըղ առավ, թե ֆլանի տանն ա, վե կացաւ
գնաց, տեհավ որ ըտեղ ա:

— Տերտեր,— ասեց,— մեռել կա, դու էկել ես ըստեղ բանդ
ըլել, բա՛ ի՞նչ ասենք էտ մարթկերանց:

— Ի՞նչ անեմ, օրհնած, որ ըսենց ա ըլել, կարաս՝ հ՛արի պո-
կի, վե կենանք, էթանք:

Իրիցփոխը գնաց, որ պոկի տերտերին, ինքն էլ կպավ տեր-
տերից:

էկավ գեղի մեջը նաչալնիկ, պրիստավ էկավ, հարցրեց, թե.—
Տանուտերն հ՛ո՞ւր ա, կանչեցեք:

Ման էկան, քթան ուչ, Հարցրին. թե՛ ֆլանի տանն ա:

Գզրին ղրգեցին թե.— Գնա՛ կանչի:

Գզիրը գնաց, տեհավ որ հրես հ՛իրար ուրից կպած են:

Ասեց.— Տանուտեր, ախր նաչալնիկ, պրիստավ ա էկել, քեզ
ուզըմ են, ի՞նչ ես էկե բանդ ըլել ըստի:

— Ի՞նչ անեմ, ա՛յ որթի, խաթի մեշ եմ ընկե, թե կարաս՝
հ՛արի պոկի, վե կենանք էթանք:

Գզիրը գնաց, որ տանուտերին պոկի: Գզիրն էլ կպավ տանու-
տերիցը:

էտ մարթիկը մնացին էտ տանը, էժը դվորը երմիշ էր ըլըմ,
դրանք էլ հետը երմիշ ին ըլըմ:

Մնաց ընչանք իրիկունը. իրիկունը էտ կնանոնց մարթիկը
էկան աշխատութան տեղիցը, տեհան իրանց տունը լիքը մարթ, էն
պուճուր տղի կնիկը օթախըմն էր, էն միշնեկ տղի կնիկը տանը
թունդիրը կախ էլած էր, էտ ախպերտանքը էկան, էտ թունդիրը
կախ էլած օղլուշաղին հարցրին.— էս մարթկերանց ո՞վ ա կանչե
ըստեղ:

¹ Ննչեցյալ, (ծանոթ. բանահավաքի):

Ասեց.— Մենձ տաքերակինս:

Գնացին օթախը, պուճուրին հարցրին, նա էլ ասեց.— Մենձ տաքերակինս ա կանչել:

Էկան կաննեցին էտ մարթկերանց կուշտը, էտ մենձ ախպերն ասեց.— Գլի՛ր, դու խի՞ ես էկել էս տունը:

— Նաչալնիկ էր էկել, տանուտերին ուզըմ ին, իմացա որ ըստի ա՛ էկա որ կանչեմ, տեհա ըտենց իրար կպած: Ուզեցա տանուտերին պոկեմ, ես էլ կպա տանուտերիցը:

— Է՛ծ,— ասեց,— գզըրին բաց թո՛ղ:

Էծը գզըրին բաց թողեց:

— Դե՛, — ասեց,— գլի՛ր, դու գնա:

Գլիրը գնաց:

Ասեց.— Իրիցփոխ, խի՞ ես էկել:

Ասեց.— Ննչեցյալ պատահեց, էկա որ տերտերին կանչեմ, տեհա ըսենց: Տերտերը ասեց. «Օրշնած, արի պոկի, վե կենանք էթանք», ուզեցի պոկեմ, ես էլ կպա տերտերիցը:

— Դե՛, — ասեց,— է՛ծ, իրիցփոխին էլ բաց թո՛ղ:

Էծը իրիցփոխին բաց թողուց:

— Դե՛, իրիցփոխ, դու էլ գնա:

— Է՛, տանուտեր, դու խի՞ ես էկել:

Տանուտերը զրից քթով ոչ, որ ասի:

Ասեց.— Էծ, տանուտերին բաց թող:

Էծը տանուտերին բաց թողուց, իրեք ախպերն էլ փետը վե կալան՝ էս տանուտերին էնքան տվեցին, հալից քցեցին, վե կալան տարան քցեցին քուշեն, էկան նեքսև:

Ասեցին.— Տե՛րտեր, դո՛ւ խի ես էկել, դու քահանա մարթ:

Տերտերը բան չկարաց ասի:

Ասեց.— Է՛ծ, տերտերին բա՛ց թող:

Էծը բաց թողուց, իրեք ախպերը փետը վե կալան, ինչ ղդամ տանուտերին ին ծեծել, էրկու էն ղդամ տերտերին ծեծեցին. վե կալան, տարան քցեցին քուշեն, էկան նեքսև:

Հարցրեց էտ մենձ ախպերը իրա կնկանը՝ էտ մարթկանցը խի՞ իր կանչել:

Մեղավոր էր, չկարեցավ բան ասի:

— Դե՛, է՛ծ,— ասեց,— էս օղուշաղին բաց թող:

Ասեց.— Է՛ծ, փետն էլ բաց թող:

էն էրկու ախպերը մոտացան ոչ, մենձ ախպերը փետը վե կալաւ, իրան կնկանը տո՛ւր թե կտաս. էնքան տվուց, հալից քցեց:

— Դե, ախպրտանք, գիտա՞ք ինչ կա. հս էս երկրի հացը է՛ր շե՛մ ուտըմ, տունն էլ ձեզ, տեղն էլ ձեզ, հս թարգիւլաթան հմ ըլնըմ, կորչըմ:

Ասեց ու դուս էկաւ էտ մարթը, գնաց:

Օրը օրի վրովը անց կացաւ, էն միշնեկ ախպերը ասեց.— Ծս էլ շեմ ուտըմ էս հացը, իմ ախպերը գնաց, հս էլ հմ էթըմ:

Մնաց էն հ՛էքսի օրը՝ էտ պուճուր ախպերը գնաց իրա կնկա կուշտը:

— Կնի՛կ,— ասեց,— դու քու կաթդ, օխտը տարի ճամփա կպահես, օխտը տարեն վրին էկա՞ դու իմն հս, հս քունն հմ, թէ չէկա՞ ընդուց դենը դու գիտաս:

էտ տղեն էլ ընկաւ ճամփա, գնաց ախպրտանցը հասաւ. ճամփի կիսին հ՛իրար պատահեցին.— էթանք միտեղ՝ աշխատենք, ապրենք:

է՛, ընկան ճամփա ու գնացին:

Շատ գնացին, քիչ գնացին, աստված ա գիտող, շուումը մութը տվուց վրա, դես մտիկ տվին, դեն մտիկ տվին, շենլիկ չկա, գեղ չկա: Սարի դոշին մի կրակ էրեաց:

էն մենձ ախպերն ասեց.— Տղե՛ք, էկեք էս կրակը բռնենք, էթանք, բալի թե գեղ ա, կամ տուն ա:

Գնացին էտ կրակը բռնած, նի մտան ըտեղ, տեհան մի տուն ա, մի օղլուշաղ կա մեշը, իրեք ախշիկ: Նի մտան բարեցին: էտ օղլուշաղը առաւ դրանց բարեը, ասեց.— Բարո՛ւ, հաղար բարին եք եկել, եկեք նստեք:

Նստեցին, դինջացան, էս օղլուշաղը ասեց.— Բեզարած կըլեք, տեղ քցեմ, քնեք:

Մի օթախի մեշ էրկու ջերկ՝ տեղ քցեց, մի ջերկը էտ տղերը քնեցին, մի ջերկը իրա ախշկերքը:

Պուճուր տղեն քնեց ոչ, ասեց.— Կարելի ա ըստեղ մի բան կա, որ էտ պառաւը բերուց էտ ախշկերանցը ըստեղ քնացըուց:

Կացաւ. կես քշերին տեհաւ ձեն ա գալի. ուսուլով վե կացաւ:

1 Միասին, (ծանոթ. բանահավաքի):

2 Կարգ, (ծանոթ. բանահավաքի):

գնաց դռնիցը մտիկ տվուց, տեհավ էս պառավը ատամները քսըմ ա քարի, քսըմ ա տախտակի:

Ասեց, իրա մեղք. «էս օղլուշաղը պըտի մեղ վնասի»: էկավ ախպորտանցը վե կացրուց.— Վե՛րեք,— ասեց,— վե՛րեք, մենք մահի դռանն ենք:

Ախպերտանցը վե կացան, ասեցին.— Հը, ի՞նչ կա:

— Դե՛, — ասեց,— մեր տեղը բաց արեք:

Իրանց տեղը որ բաց արեցին, մի ախպորը կանչեց իրա հետ, էկան էտ ախպերտանցը մի մին վե կալան տարան իրանց տեղը դրին, իրանց փափախները դրին էտ ախպերտանց գլխները: Ախպերտանց աղլուխը վե կալան իրենց գլուխը կապեցին, նի մտան էտ ախպերտանց տեղը՝ էտ էրկու ախպերը էլեդ քնեցին, էտ պուճուր ախպոր քունը տարավ ոչ, քնեց ոչ:

Շատ մնաց՝ քիչ, մին էլ տեհավ Աղրախլի պես պառավն էկավ՝ վրա պրծավ տղերանց տեղի վրա, էտ ախպերտանցը փրթեց, ճխըլտեց, վեր ածեց, գնաց ու թեք ընկավ քնեց:

Պուճուր տղեն ախպորտանցը վե կացրուց.— Վե՛րեք,— ասեց,— վախտով կորչենք. մեր գլուխը քլալակ կգա:

Վե կացան ու ընկան ճամփա, յա հո՛ւ յալլահ:

Գնացին հասան մի կարմնջի. էտ կարմնջի անըմը Երթըմկերած կարմունջ էր, պառավը երթըմ էր կերել, որ էտ կարմունջը անց կենար ոչ:

Շատ էր քնել, քիչ էր քնել պառավը, քնիցը զարթնեց, տեհավ իրա ախպերտանց սասը-սուըը¹ չկա:

Ասեց.— Ա՛յ ջանըմ, էս իմ ախպերեքը խի՞ չեն վե կենըմ:

Վե կացավ պառավը, գնաց նի մտավ օթախը՝ տեհավ որ տղա չկա, ախպերեքն էլ փրթված վե թափած են:

Ասեց.— Վա՛յ գլխիս, ըս ի՞նչ օյին ա էկել իմ գլուխը:

Նի՛լավ կտուրը, մտիկ տվուց դըբա Երթըմկերած կարմունջը, տեհավ որ տղեքը անց են կացել կարմունջը.— Է՛ գիտի,— ասեց,— գնացեք: Երթըմկերած կարմունջը անց եք կացել, էլ ֆայդա չունի: էս օղլուշաղը վեր էկավ ու գնաց կսկծու թեք ընկավ քնեց: էտ տղերքը գնացին. շատ, քիչ գնացին մի քաղաքի թուշ էլան,

¹ Ձայն, (ծանոթ. բաճառավախ):

ըտեղ մնացին, որ աշխատեն, մի տեղ ապրեն: Գնացին Թաքավորին էլան մեհտար, շատ լավ ծառայեցին:

էտ պուճուր ախպերը Թաքավորի հաշկին շատ դիր էկավ: Թաքավորը կանչեց իրա հառաշը, արեց ձեռ ու ոտ: Էն էրկու ախպերտինքը բախլեցին դրան, սկսեցին շարախոսիլ:

Օրերից մի օր Թաքավորը ուզեց ձի նի ըլի, որ էթա ման գալու. էտ էրկու ախպերը ձիանը սարքեցին, դուա բերին, Թաքավորը շատ հավանեց դրանց սարքած ձիուն. տղեքն ասեցին.— Թաքավոր, ի՞նչ շատ մայիլ ես ըլլմ, բա որ ձին էլ լավ ըլնի, ի՞նչ ղըգամ լավ կըլնի:

— Խի՞,— ասեց Թաքավորը,— իմ ձին լավը չի՞:

— Լավն ա, Թաքավոր, համա մի պառավ կնիկ կա ֆլան տեղը, նրան մի հատ ձի ունի քու լայեղ:

— էտ ո՞վ կըբրի,— հարցրուց Թաքավորը:

— Քու հառաշի տղեն կըբրի, ոչ մինը կարալ չի բերի:

Կանչեց իրա հառաշի տղին, ասեց.— Ա՛յ տղա, ասըմ են ֆլան տեղը մի պառավ կա, նրան մի հատ ինձ լայաղ ձի ունի, գնա՛ բե:

— Թաքավոր,— ասեց,— նրա կուշտը էթալ ըլիլ չի, նա մի Ագրաիլ բան ա, ո՞նց կարամ էթա ընտի:

Ասեց.— Իլլաճ չկա, պըտի էթաս բերես, Թե չէ գլուխդ կկըտրեմ:

Ասեց.— Թաքավոր, դե որ ասըմ ես, ինձ ժամանակ տուր մի օր:

Գնաց մալուլ-մուշկյուլ¹ օթախըմը նստեց:

Թաքավորի կնիկը էկավ էտ տղի օթախը, տեսավ մալուլ նըստած ա, ասեց.— Ա՛յ տղա, խի՞ ես մալուլ նստել:

Ասեց.— Ի՞նչ անեմ, Թաքուհի, Թաքավորը ընհնց մի բանի ադեմ արել, որ մնացել եմ մալուլ կաննած:

Ասեց.— Ի՞նչ բան ա ասըմ քեզ:

Ասեց.— Ասըմ ա գնա ֆլան տեղը, մի պառավ կնիկ կա, նրան մի ձի ունի ինձ լայեղ, գնա՛ բեր ինձ հըմար:

Թաքուհին ասեց.— Դրա հըմա՞ր ես մալուլ:

— Հա,— ասեց,— դրա հըմար ա:

¹ Կառավարիչ, որի ձեռքով պիտի անցնի ամեն բան, (ծանոթ. բանահավաքի):

² Մուրրված, (ծանոթ. բանահավաքի):

Ասեց.— Դրա հըմար միտք մի անիլ, շատ հեշտ ա. կէթաս թա-
քավորիցը մի տոպրակ քիշմիշ կուզես. և մի հատ էլ քլունգ կուզես,
կէթաս դոմի էն մսըրքի վրիցը մի վերստ հեռու կշահես, էն հեռվի-
ցը լաղըմ կտաս, կհասնես մսըրքի տակը, էն մսըրքի տակիցը որ
ծակեցիր, ձին որ ծակը տեհավ՝ գոմը գլուխը կառնի, կէթա էն դի-
հը, կգա էս դիհը. էն քիշմիշիցը կառնես ձեռդ, փռո՛ւ-փռո՛ւ անե-
լով դեմ կանես դնշին, կամաց-կամաց ձին կգա էն քիշմիշի վրա,
կուտի, որ կերավ՝ քիշմիշի տոպրակը կքցես գլուխը, նա քիշմիշը
կուտի, դու ծակը մենձացրու, որ մենձացրիր, նի կմտնես, գլամը
կտաս գլուխը, թամբն էլ կողքին դրած ա, կթամբես ու կքաշես կբե-
րես դու, նի կըլնես կգաս:

էտ ասելուն պես՝ էս տղեն էթըմ ա թաքավորի կուշտը, մի
տոպրակ քիշմիշ, մի քլունգ առնըմ, էթում ա պառավի տունը,
թաքուհու ասածի պես ձին դուա քաշըմ բերըմ:

Պառավը մի հաշկը քուն, մինը զարթուն տենըմ ա որ ձիու
ձենը շատ գալիս ա, ասըմ ա.— Զո՛ւ, հանտեր ինչ ըլել ա՝ ինձ ա
ըլել, քեզ ի՞նչ ա ըլել:

Մոռում ա մի էրկու սհաթ, իրեք, տենըմ ա որ ձիու ձենը կտըր-
վեց, ասըմ ա.— Զիռա ձենը կտրվեց, էթամ տենամ էտ ի՞նչ էլավ:

Գալիս ա տենըմ, որ ձի չկա գոմումը: Մտիկ ա տալի, որ մսըրքի
տակիցը ծակել են, քաշել տարել են: Դուա ա գալիս կտուրը՝ մտիկ
տալի, տենըմ ա հրե՛ն տղեն հրեղեն ձին նի ա էլել, Երթմկերած
կարմունջը անց կացել:

— Է՛,— ասըմ ա,— տարա՛ր, հողեղեն, տարար:— Սրտի կսկը-
ծուն էթըմ ա վեր ընկնըմ, քնըմ:

էս տղեն ձին բերըմ ա թաքավորի աղաքին կաննացնըմ, ասըմ
ա.— Փեշքաշ ա քեզ, թա՛քավոր:

Թաքավորը շատ սիրըմ ա դրան, մենձացնըմ ա, էս ախպեր-
տանքը ավելի ոխակալըմ են:

Մին օր ասըմ են.— Թաքավոր, էտ ի՞նչ բան ա, մի ձի ա հըլա,
բա՛ էտ պառավին մի ծառ ունի, բա է՛ն ինչդա՛մ լավ ա, որ մի
ճուղքը ամառ ա, մի ճուղքը ձմեռ ա, մի ճուղքը գարունք ա, մի
ճուղքն էլ աշունք ա:

Թաքավորն ասըմ ա.— էտ ո՞վ կբերի:

— էտ ձին բերող տղեն կբերի, ո՞վ կբերի,— ասըմ են ախ-
պերտանքը:

Կանչում ա թաքավորը էտ տղին, ասում ա.— Ա՛յ տղա, էս ձիու տիրոնը մի լավ ծառ ունի, պըտի բերես, թե չէ գլուխդ կկտրեմ:

— Թաքավոր,— ասում ա,— էտ հըլա ձին էր՝ նի էլա բերի՛, ծառը ո՞նց բերեմ:

— Իլաճ չկա, պըտի բերես:

— Դե՛,— ասեց,— մի օր ինձ ժամանակ տուր:

Տղեն խեղճ, շվարած, գնաց օթախըմը նստեց, մտքի հետ ընկավ, տեհավ թաքուհին էկավ:

— Հը՛, տղա, խի՞ ես մալուլ:

— Թաքուհի,— ասեց,— ի՞նչ անեմ, պառավին մի ծառ ունի, թաքավորը ասում ա. «Պըտի էթաս բերես». ես ծառը ո՞նց բերեմ:

— Ա քու տունը աստված շինի, շատ հեշտ ա. կէթաս թաքավորիցը մի սազ կուգես, վե գնես էլ ածի, վեր ունես էլ ածի. մի արմազ էլ կացին կուգես, մի տոպրակ էլ աղ ու տաքտեղ՝¹ վե կուռես, կէթաս պառավի շարդախը, տոպրակը շլակիդ՝ կնստես սազը կածես, սազի ձենին նա քու կուշտը կգա, նի կմտնի նեքսե ատամները սրելու, դու տոպրակը կախ կանես օճոռքիցը, սաղն էլ կկապես տոպրակիցը, էտ արմազ կացինը վե կուռես, կէթաս դըրա ծառը, էտ պառավը դու կգա շարդախը, կտենա որ սազի ձենը օճոռքումն ա գալի, ընենց կիմանա դու օճոռքն ես բանցրացե, կտա տոպրակին, աղն ու տաքտեղը կթափի հաշկերը, սրտի կսկըծուն կէթա վե կընկնի. դու ծառը կկտրես, վե կուռես, կբերես:

Տղեն էթում ա թաքավորից սազ, մի արմաստ կացին, մի տոպրակ աղ ու տաքտեղ ա առնում, էթում ա պառավի տունը, շարդախումը կանչում սազը ածում:

Պառավը սազի ձենին դու կգա կասի.— Բարով, իսանաորթի, էկել ես հա՛:

Կասի.— էկել եմ:

Պառավը նի ա մտնում նեքսե, ատամները սըրմ, տղեն տոպրակը կախ ա անում օճոռքիցը, սազը կապում ա տոպրակի վրեն, կացինը վեր ա ունում, էթում ա ծառի կուշտը:

Պառավը դու կգա կտենա, որ տղեն հրեն բանցրացել ա օճոռքից ա կպել, կթռչի կտա տոպրակը կճղի, աղ ու տաքտեղը կթափի դրա հաշկերը: Ավելի կկսկծա դրա ջանը, կէթա ու վե կընկնի:

¹ Պզպիզ, (ծառք. բաճաճավտի):

էս տղեն կացինը կտա ծառի քոքին, կկտրի, կդնի ուսին ու յա՛լլա՛: Սար, ձոր, քար, քոչ ձեն կտա.— Հողեղենը տարա՛վ, տարա՛վ:

էս պառաւն էլ լսւմ ա, համա ջանի կսկծուն վե չի կենում: Միևի մնում ա, հանդարտում ա.— Ա՛յ ջանում,— ասում ա,— սար, ձոր, քար, քոչ ձեն էր տալի «Հողեղենը տարա՛վ», էթամ տենամ էտ ինչ բան ա, հը՛:

էթում տենում ա, որ ծառը չկա:

— Վա՛յ գլխիս,— ասում ա,— ծառս էլ տարան:

Նի՛լլում ա կտուրը, մտիկ տալի, տենում ա, որ տղեն հրե՛ն ծառը ուսին Երթում կերած կարմունջը անց ա կացել, էլեդ էթում ա կսկըծուն վեր ընկնում:

էս տղեն ծառը բերում ա, Թաքավորի պալատի հ՛առաչը կաննացնում:

— Փեշքաշ ա, Թաքավոր, քեզ:

Թաքավորը մտիկ ա տալի ծառին, ճուղերին, շա՛տ հավանում ա, էս տղին ավելի սիրում ա, ավելի մենձութուն ա տալի:

Ախպերտանքը նախանձից տրաքում են: Էրկու ախպեր մասլահաթ են անում.— Սա մեր պուճուրն ըլի, մեզանից մենձանա՛, բա ի՞նչ անենք, ախպեր:

էն մի ախպերն ասում ա.— Բերենք ղրկենք պառաւի հըմար, էթա փշանա, էլ չգա:

էն մինն էլ ասում ա.— Շատ լավ ա էտ:

Դուս են գալի, տենում են որ Թաքավորը էս ծառի գլխովը պտըտում ա, շատ սիրում ա:

Ասում են.— Թաքավոր, ի՞նչ շատ հայիլ-մայիլ ես ըլել:

— Որթի, շատ լավ բան ա, է՛:

— Թաքավոր,— ասում ա,— էտ ծառն ա, բա դրա տերը տեսնա՛ս, ինչդամ լավն ա:

Թաքավորն ասեց.— Ո՛վ կարա բերի դրա տերը:

Ախպերտանքն ասեցին.— Էտ տղեն կբերի, էլ օշով չի կարա բերի:

Կանչեց Թաքավորը տղին.— Տղա՛,— ասեց,— էս ծառի տիրոջը ավելի լավ են ասում, պըտի բերես:

— Թաքավոր, դրա տերը ես ո՞նց բերեմ, ախր:

— Էլ մի՛ շատ խոսալ, պըտի բերես, կբերես՝ կբերես, չես բերի՝ զլուխդ կէթա:

Տեհավ իլլաճ շի՛լում, մի օր ժամանակ ուզեց:

Գնաց իրան օթախըմը մալուկ նստեց. մտքի հետ ընկավ. մին էլ տեհավ թաքուհին էկավ:

— Հը՛, — ասեց, — տղա, — ի՞նչ ես մալուկ նստել:

Ասեց. — Ի՞նչ անեմ, թաքուհի, էս դոնըմ՝ թաքավորը ընենց քանի ա դեմ արել, որ ըլելու բան չի:

— Ի՞նչ ա, — ասեց թաքուհին:

— Ինձ ասըմ ա, թե՛ զնա էս ծառի տիրոջը բե: Ես ո՞նց էթամ բերեմ:

— Ա՛ր քու տունը շինվի, շատ հեշտ ա, դու դրա հըմար միտք ես անըմ: — Ասեց. — Տղա՛, կէթաս թաքավորին կասես. «Քեղնից ուզըմ եմ մի զանդուղ, չորս հատ էլ սըրըղ², մի հատ էլ սելիլ³ փոստ, ամեն մաղին մի բոժոժ», էտ կէթաս կառնես թաքավորից, կգաս իմ կուշտը:

Տղեն վե կացավ, զնաց թաքավորի կուշտը, թաքուհու ասած բաները առավ, բերուց թաքուհու կուշտը:

Թաքուհին ասեց. — Տղա՛, էտ բոժոժի ձենը որ վեր հ՛ելավ, էն պառավը ընենց կիմանա, թե իրա հոգիառն ա, էկել ա իրա հոգին պըտի առնի: Էտ փոստն էլ, էտ զանդուղն էլ վե կուռնես, կէթաս պառավի տունը, զանդուղը շարդախումը վե կդնես, բերանը բաց կանես, մեխերն էլ կդնես կուշտը, էտ փոստը վե կուռնես՝ նի կըլես կտուրը, կքցես վրիդ, հերթըկի դրադին կկանես, որ մի քիչ կը թափ տաս, պառավը կզարզանդի, կմտցնես էս զանդուղի մեշ, կբերես:

Տղեն առավ զանդուղն ու փոստը, զնաց նի մտավ պառավի տունը, զանդուղը դրուց շարդախը, ինքը նի էլավ կտուրը, փոստը քցեց վրին, մոտացավ հերթկին, իրան ժաժ տվուց, պառավը սարսափեց, իմացավ, թե Գաբրիել հրեշտակը էկել ա ֆոքին առնի, ձեն տվուց. — Ի՞նչ եք ուզըմ ինձանից, ժամանակ տվեք իմ հաշըվները վերչացնեմ, նոր հոքիս առեք:

Տղեն մեկ էլ իրեն թափ տվուց:

¹ Անգամ, (ծանոթ. բանահավաքի):

² Երկար մեխ, (ծանոթ. բանահավաքի):

³ Նոխազ, (ծանոթ. բանահավաքի):

Պառաւր ասեց.— Որ սարբը շեք անըմ, թողեք գլուխս էլա շինեմ, ջանս թիւացաւ:

Տղեն ձեն տվուց.— Որ ըտենց ա, շարդախումը մի զանդուղ կա, զնա նի միտ մեշը, ժամանակ տամ:

Պառաւր վե կացաւ զնաց շարդախը, տեհաւ զանդուղը, զնաց նի մտաւ մեշը: Տղեն վեր էկաւ ու էն հրոպպին զանդուղի բերանը փակեց, մխերը տվուց շորս կողքիցը, շաթուն քցեց, շլակեց, յաւլաւ:

Պառաւր հասկացաւ, որ էս էն տղեն էր, ասեց.— Տղա՛, տանըմ հս, հըմա Երթըմկերած կարմունջը որ հասնենք, ինձ իմացըրա:

էտ տղեն զնաց, հասաւ Երթըմկերած կարմունջը, ըստեղ կաննեց:

Պառաւր ասեց.— Տղա, խի՛ կաննեցիր:

Ասեց.— Նանի՛, Երթըմկերած կարմունջն ա:

Ասեց.— Ա՛նց հս կացել, թե նոր հս էթըմ կարմունջը:

Ասեց.— Շատն անց հմ կացել:

— Դե՛ որ,— ասեց,— անց հս կացել, տա՛ր, պրծաւ աշխարհը:

էս տղեն վե կալաւ, տարաւ Թաքավորի կուշտը: Տարաւ վե դրուց, ասեց.— Ըհը՛, Թաքավոր, փեշքաշ ա:

Ասեց.— Տղա՛, դա բաց արա՛:

— Թաքավոր,— ասեց,— ըսդար ժամանակ ինչ ասել հս՝ հս լսել հմ, մի բան էլ հս ասեմ, դու ինձ լսի:

Թաքավորն ասաց.— Ասա՛, որթի:

Ասեց.— Թաքավոր, իրեք օր ինձ ժամանակ տուր, դամ բաց անեմ, մտիկ տու:

Ասեց.— Լա՛ւ, իրեք օր քեզ ժամանակ:

Տղեն էտ ժամանակը առաւ ու էկաւ գլուխն առաւ յա՛ հույալլա, փախչի, որ պրծնես, դըբա իրան երկիրը: Իրեք օր ճամփա էկաւ, մտածեց թե կարաւ շեմ պրծնիլ պառավի ձեռիցը, մի ձորի մեշ ման էկաւ մի զաղա քթաւ, զաղի բերնին էլ մի ջաղացի քար կար քցած, զնաց կողքերը պտըտվեց, մի տեղից ծակեց, նի մտաւ էտ զաղեն, մնաց ըտի:

Իրեք օրը որ Թամամեց, Թաքավորը տեհաւ տղա շկա, ինքը բաց արուց, բաց անելու բաշտան, առյուծ Աղրաիլը դուա էկաւ:

ո՛չ Թաքավոր Թողաց, ոչ քաղաք Թողաց, ոչ դեղ Թողաց, իսանա-
թի ֆոտը կտրեց, ընկավ էտ տղի քամակը ման դալու: Ման գալով
էկավ էտ ձորը, զնաց տեհավ մի դաղա, ջաղացաքարը բերնին
քցած: Զաղացաքարի ծակովը մտիկ տվուց զաղեն, տեհավ էտ
տղեն էտ զաղըմը:

— Տո իսանորթի, բա էտ դվո՞րն ես էկե, — ասեց:

Ասեց. — Զաղացի քարի ծակովն եմ էկե:

Ասեց. — Ես էլ կա՞րամ գալ:

Տղեն ասեց. — Խի՞ չես կարալ գալ:

Պառավը գլուխը դեմ արուց էտ ջաղացաքարի ծակին, շարշար-
վեց, գլուխը անց կացավ, ջանդաքը էթըմ չի, հըմի ուղըմ ա գլու-
խը դուա քաշի, գլուխն էլ դուա չի գալի: էտ տղեն փետով բզեց էտ
քարի սեպին, սեպը որ դուա էկավ՝ քարը վեր ընկավ, պառավը
տակը մնաց ջնջիվեց:

Նոր տղեն ազատվեց պառավիցը: Հանգիստ ընկավ ճամփա
դըբա իրա տունը. էկավ տեհավ կնիկը նստած ա, էն ախպրտանց
կնանիքը շկան: Խոշ ու բեշ արեց կնկա հետ:

Նրանք հասան իրենց մուրազին, դուք էլ հասնեք ձեր մու-
րազին:

Աստըծանից իրեք խնձոր վեր էկավ, մինն՝ ասողին, մինը՝ լսո-
ղին, մինն էլ՝ անգաջ դնողին:

